
Prof. dr. Nebojša ŠARKIĆ*
Mladen NIKOLIĆ**
Prof.dr Zdravko M. PETROVIĆ***

VEŠTAČENJE KAO PROCESNA RADNJA U PARNIČNOM POSTUPKU

Uvod

Po izričitoj zakonskoj odredbi, sud će izvesti dokaz veštačenjem kada je radi utvrđivanja ili razjašnjenja neke činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.

Veštačenje kao procesna radnja ima svoje specifičnosti kada su u pitanju vrste postupka u kome se određuje, ali i suštinski ista pravila u mnogim pitanjima, bez obzira na postupak. U ovom radu ukazaćemo na osnovne probleme veštačenja kao procesne radnje.

Dokazivanje u parničnom postupku

Zakon o parničnom postupku pretrpeo je određene promene u pogledu postupka dokazivanja i odgovornosti suda za utvrđivanje

* Prof. dr Nebojša Šarkić, Pravni fakultet Univerziteta "Union".

** Mladen Nikolić, sudija, član Visokog saveta sudstva.

***prof.dr Zdravko M. Petrović, Pravni fakultet Univerziteta "Montenegro", Podgorica.

"materijalne istine". Krajem prošlog veka u pravnoj doktrini većine evropskih zemalja, pa i na našim teritorijama, dominirala je koncepcija utvrđivanja materijalne istine kao obaveze suda da utvrdi što je moguće bolje činjenično stanje. Taj zadatak suda pravdao se potrebom suda da na najbolji mogući način označi ono što je tačno ili da utvrdi verodostojnost određenih činjenica i da donese odluku na bazi tih činjenica.¹⁾

Ova koncepcija je u priličnoj meri kritikovana i postepeno su je napuštali pravni sistemi evropskih zemalja. Izmene Zakona o parničnom postupku takođe su ublažile ovo načelo sa aspekta postepenog lišavanja obaveze suda da utvrdi materijalnu istinu i povećanja odgovornosti stranaka za pružanje dokaza da bi se takva istina utvrdila.

Zakon o parničnom postupku predviđa da je svaka stranka dužna da iznese činjenice i predloži dokaze na kojima zasniva svoj zahtev ili kojim osporava navode i dokaze protivnika. Ova suštinski izmenjena definicija ZPP-a je rezultat nove intencije u kojoj se glavni teret dokazivanja prenosi na parnične strane. U tom smislu obaveza je tužioca da uz tužbu dostavi sve dokaze koji govore u prilog tvrdnji koja je izneta u tužbi i tužbenom zahtevu koji je postavljen. Sa druge strane sud je stavio u aktivnu ulogu i tuženog jer mu je naložio da je dužan da se izjasni o podnetoj tužbi i da pruži određene dokaze kojima raspolaže.

Stiče se utisak da je uloga suda sada postala više arbitrarna i da je načelo utvrđivanja materijalne istine u nešto ublaženijoj formi izraženo nego ranije.

Zakon predviđa da dokazivanje obuhvata sve činjenice koje su važne za donošenje odluke, a uloga suda je u tome da odluči koje će dokaze izvesti a koje ne. Uloga suda ostaje i dalje dominantna jer je to da li će se neki dokaz izvoditi i u kojem obliku stvar odluke suda. Sud je slobodan u oceni određivanja dokaza, te se opšta pravi-

1) S. Culja: "Dokazati stanovitu činjenicu znači u običnom govoru uveriti nekoga o istinitosti te činjenice staviti tu činjenicu van svake sumnje. U Građanskom parničnom postupku treba dokazivati sporne i pravno-relevantne činjenice tj. treba uveriti sud o istinitosti tih činjenica pre nego što će ih sud podvesti pod apstraktno pravnu normu i zasnovati na njima svoju odluku o dotičnom sporu. U sistemu slobodnog sudijskog uverenja, odnosno slobodne ocene dokaza slaže se sa dokazivanjem kako se ono upotrebljava u običnom životu". Građansko procesno pravo Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 1936.g.

la primenjuju na postupak dokazivanja. To su pre svega opšta pravila o tome da se neće dokazivati činjenice koje su stranke priznale pred sudom, osim ako sud ne proceni da je ovo priznanje učinjeno u smislu zloupotrebe prava. Sud može odlučiti da se dokazuje i priznate činjenice ako smatra da stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspoláže zahtevom kojim ne može raspolagati (član 3. stav 3. ZPP-a).

Sud će takođe voditi računa i o tome da li je u toku postupka došlo do izmena u iskazima, u smislu da je neka od strane najpre priznala neku činjenicu, a potom je osporila.

Jedno od opštih pravila dokazivanja jeste i da se neće dokazivati opšte poznate činjenice, kao što su na primer istorijski događaji, postojanje istorijskih ličnosti, postojanje javnih ličnosti, funkcije državnih organa ili neke činjenice koje su u svetu opšte prihvaćene kao nesporne.²⁾

Ovde svakako moramo spomenuti i teret dokazivanja koji po pravilu leži na strankama. Zakon predviđa da stranka koja tvrdi da raspoláže određenim dokazima ili činjenicama mora te činjenice ili dokaze izneti pred sudom. Ukoliko to ne uradi sud će ceniti i ovu okolnost.

U postupku dokazivanja sud će voditi računa i o takozvanoj racionalnosti izvođenja dokaza. Ukoliko bi neko izvođenje dokaza bilo u nesrazmeri sa postavljenim tužbenim zahtevom ili bi se stranke izložile nesrazmerno velikim troškovima izvođenjem tog dokaza sud može po slobodnoj oceni proceniti kako bi se moglo zameniti izvođenje ovog dokaza.

Po pravilu sud sve dokaze izvodi na glavnoj raspravi, u sudu. Ovo je u duhu sa opštom koncepcijom da se na glavnoj raspravi utvrđuju činjenice i izvode dokazi. Sud može odlučiti da se određeni dokazi mogu izvesti i van sedišta suda. To su naravno oni dokazi koji podrazumevaju na primer uviđaj na licu mesta kada se radi o oštećenjima na objektu, izvođenje dokaza veštačenjem od strane geometra kada se radi o uređivanju međe ili premeru određenih površina, rekonstrukciji događaja kada se radi o saobraćajnim ili drugim nesrećama da bi se putem rekonstruisanja događaja

2) O dokazima i dokaznoj snazi vidi detaljnije B. Poznić, V. Rakić-Vodinelić, Građansko procesno pravo, Beograd, 1999. g.

utvrdilo približno ili potpuno činjenično stanje koje je usledilo prilikom nastanka štetnog događaja.

Svedok se može saslušati zamolnim putem ili sud može zatražiti neki podatak, na primer, o stanju u zemljišnoj knjizi ili drugoj evidenciji o nepokretnosti. Sud takođe može zatražiti i od drugih državnih organa da mu dostave određeni dokaz ili da provere određenu činjenicu.

Ne treba ni govoriti koliki je značaj pravilnog izvođenja dokaza. Procedura sprovođenja dokaznog postupka je zbog toga veoma brižljivo regulisana i striktno poštovanje procesnih pravila je imperativ za svakog sudiju ili za državni organ koji sprovodi određenu proceduru. Čini se da je upravo poštovanje ovih propisa alat u rukama sudije koji treba da na bazi sprovedenih dokaznih sredstava utvrdi na najbolji mogući način činjenice. Sasvim je sigurno da se dešavaju životne okolnosti u kojima je teško sa sigurnošću utvrditi postojanje određenih činjenica ili utvrditi suštinsku istinu o određenim spornim odnosima. Svakako da je najkompleksnije pitanje utvrđivanja materijalne istine ono kada se ona mora utvrditi kao prava volja stranaka. Ako dva lica zaključuju ugovor koji nije sačinjen u pismenoj formi, postavlja se pitanje koja je njihova prava volja bila. Ono što je za jednu stranku možda bila jedna namera ne mora da se poklapa i sa stvarnom voljom drugog učesnika pravnog posla. Zbog toga sud ne može da se osloni na logiciranje ili "osećaj pravičnosti". Sud mora da izvede određene dokaze i da ocenjujući te dokaze donese valjanu odluku.

Ono što je svakako dominantno u postupku dokazivanja, a to je da se sud neće osloniti ni na jedan dokaz isključivo. Sud će ceniti svaki od izvedenih dokaza, obrazložiti ga, a potom ga komparirati sa drugim izvedenim dokazima. Jedino upoređivanje svih izvedenih dokaza, njihova validnost i objektivnost, mogu nas dovesti do najpribližnijeg osećaja da smo utvrdili istinu i valjane činjenice, a na bazi tako utvrđenih činjenica doneli valjanu odluku.

Da bismo mogli da napravimo valjanu ocenu izvođenja dokaza putem veštačenja moramo najpre izvršiti kompariranje dokaza veštačenjem sa drugim dokaznim sredstvima.³⁾

³⁾ O dokazima i dokaznoj snazi vidi detaljnije B. Blagojević, Načela privatnog procesnog prava, Beograd, 1936. godine.

Veštačenje

Kao što smo na početku napomenuli, suštinska primedba zakonodavcu u pogledu izvođenja dokaza putem veštačenja je što nije napravio distinkciju između oblika veštačenja. Tako se po našem mišljenju izvođenje dokaza veštačenjem ne može tretirati kao jedinstveno ili celovito određeno prema ovoj materiji. Smatramo da je potrebno napraviti najmanje četiri podele u ovoj oblasti. Zbog toga smo radi prikladnijeg izlaganja ove materije napravili razliku između obezbeđenja dokaza, davanja stručnog mišljenja, procene i veštačenja u užem smislu reči.

1. Oblici veštačenja

1. 1. Obezbeđenje dokaza

Razlika između obezbeđenja dokaza i veštačenja je svakako u tome što se obezbeđenju dokaza u različitim postupcima pristupa pre nego što je zapravo i došlo do spora ili u fazi kada još i ne znamo da li će do spora doći. Obezbeđenje dokaza je posebna procesna radnja u kojoj sud ili drugi državni organ može da izvrši "fiksiranje" ili "obezbeđivanje" određenih dokaza.⁴⁾

Značaj ove prethodne faze je izuzetno veliki zato što se u ogromnom broju slučajeva ukoliko se ova faza ne odradi valjano, u mnogome otežava sprovođenje dokaza u kasnijim postupcima ili je izvođenje tih dokaza potpuno nemoguće.

Da bismo ovu materiju bolje objasnili, navešćemo nekoliko primera.

Nakon smrti jednog lica koje je bilo bez članova porodičnog domaćinstva mora se izvršiti valjano popisivanje imovine i izvršiti njena procena. Ukoliko se ne obavi ova radnja na kvalitetan način može doći do toga da se kasnije čitav ostavinski postupak dovede u pitanje.

Ukoliko dođe do određene saobraćajne nesreće, valjano obezbeđenje dokaza oštećenja na vozilu može biti od izuzetnog značaja za kasniju fazu vođenja postupka naknade štete. Na ovaj način se

⁴⁾ B. Arandjelović u svom Podsetniku iz Građanskog parničnog postupka, Beograd, 1940.g. pravi razliku između obezbeđenja dokaza i izvođenja dokaza veštačenjem.

onemogućava zloupotreba prava u smislu dodatnog oštećenja vozila, povećanja materijalne štete na vozilu, zamene delova koji su već dotrajali ili nefunkcionalni i slično.

Oblast obezbeđenja dokaza regulisana je u materiji vanparničnog postupka i ona predstavlja posebnu sudsku delatnost. Kada dođe, na primer, do oštećenja stana usled prodiranja vode iz drugog stana, stranke mogu tražiti od suda da se izvede obezbeđenje dokaza oštećenja i utvrdi uzrok nastale štete u smislu lociranja kvara na instalacijama. Sud će, kada proceni da je to opravdano, odrediti izvođenje dokaza koje će služiti obezbeđenje dokaza za kasniji postupak. Ukoliko se dokaže u ovoj fazi da je zaista došlo do oštećenja stana predlagača i da je do tog oštećenja došlo usled neispravnosti instalacija od nekog drugog lica, sud će dozvoliti da se ovaj dokaz izvede i odrediti utvrđivanje činjenica uz pomoć veštaka, na primer građevinske struke. Nakon obavljenog veštačenja postupak obezbeđenja dokaza se okončava, a stranka stiže validno dokazno sredstvo koje može kasnije upotrebiti ukoliko se u vanskudskom dogovoru spor ne razreši.

Postupak obezbeđenja dokaza predstavlja fazu u kojoj se strankama olakšava utvrđivanje određenih činjenica kao i kasnija procedura pred parničnim sudom. Sasvim je sigurno da bi bilo potpuno neracionalno da stranke žive u okolnostima nastale štete sve dok se ne okonča parnični postupak (koji može trajati duže vremena) i u tom smislu je potpuno primereno da se određeni dokazi obezbede na valjan način, da se otklone posledice takvog događaja i omogućiti nesmetano boravljenje i življenje u stanu. O eventualnim pravima za naknadu štete stranke će imati prilike da se izjasne bilo u postupku vanskudskog poravnjanja ili u sudskom postupku.

Identična je situacija i na primer sa oštećenjem vozila. Ukoliko se valjanim veštačenjem od strane veštaka mašinske struke utvrdi koja su oštećenja na vozilu nastala kao i u kojim okolnostima, može se pristupiti popravci vozila i njegovom stavljanju u funkciju. Na ovaj način se u mnogome umanjuje šteta, što je svakako interes podnosioca zahteva, ali se i tuženom isplati da ova šteta bude manja jer će u krajnjoj liniji kada se dokaže osnovanost postavljenog zahteva ova šteta biti preneti na njega.

U postupku obezbeđenja dokaza određuje se veštačenje od strane suda. Lica koja treba da daju određeno stručno mišljenje kako bi se dokaz obezbedio imaju procesni položaj jednak veštaku.

Oni imaju ista prava i obaveze kao i drugi veštaci u drugim postupcima, ali im je ipak položaj nešto jednostavniji jer nema druge procesne strane koja može u ovoj fazi stavljati primedbe na nalaz veštaka. Takođe, nema po pravilu dopunskih veštačenja ili određivanja super veštačenja jer se, osim u izuzetnim slučajevima, ne primenjuje kontradiktorni postupak.

Lica koja obavljaju funkciju veštaka u ovoj fazi, kao što smo rekli, imaju ista prava u pogledu naknade troškova, nagrade za rad, obaveze čuvanja tajne, obaveze savesnog obavljanja posla i slično.

1. 2. Davanje stručnog mišljenja

Kako zapravo i ne postoji određeni propis koji reguliše pitanje veštačenja, to je sasvim razumljivo da se nigde ne pravi čvrsta i jasna distinkcija između veštačenja kao dokaznog sredstva i davanja stručnog mišljenja.

Mi smo ovu podelu izveli na bazi analize propisa iz vanparnične materije i to uglavnom iz oblasti porodičnih sporova i nešto manje analizom propisa iz izvršnog postupka.

Davalac stručnog mišljenja je lice koje sudu ili drugom državnom organu treba da pomogne u fazi pripremanja donošenja odluke ili razumevanja određenih okolnosti i činjenica. Za davaoca stručnog mišljenja takođe važi generalno pravilo da on raspolaže znanjima kojima ne raspolaže sud. Ova definicija bi ga približila definiciji veštaka. Ipak, njegov procesni položaj je potpuno drugačiji i zbog toga se ne može tako mehanički vršiti izjednačavanje i to je razlog zašto smatramo da bi zakon koji bi uredio oblast veštačenja morao da uredi i pitanje procesnog položaja davaoca stručnog mišljenja.

Analizom propisa iz oblasti vanparnične materije najbolje ćemo utvrditi opravdanost našeg mišljenja. Porodični zakon kao izuzetak predviđa mogućnost da lica koja su starija od 16 godina a nemaju punoletstvo (18 godina) izuzetno mogu zaključiti brak. Da bi ovaj uslov bio ispunjen potrebna je saglasnost suda u vanparničnom postupku. Ovu saglasnost sud daje nakon određene procedure tako što pribavi mišljenje roditelja i naravno stručnog lica. Pod stručnim licem, pre svega, podrazumeva se psiholog ili psihijatar koji će utvrditi da li je osoba koja je podnela zahtev za zaključenje braka pre punoletstva svesna posledica donetih odluka kao i odgovornosti

koje sa sobom nosi zaključivanje braka. Stručno lice daće opšti profil podnosioca zahteva kao i okolnosti u kojima je taj zahtev podnet. U praksi je to najčešće trudnoća mlade, te se može zatražiti i mišljenje ginekologa ili akušera u pogledu opšte psihofizičke zrelosti osobe koja je podnela zahtev.

Stručno mišljenje sud će pribaviti i u slučajevima kada neko lice treba da bude stavljeno pod starateljstvo. Starateljstvo je po zakonu pravni institut u kome se vrše određena ograničenja poslovne sposobnosti osoba koje su punoletne i može biti uvedeno kao delimično ili potpuno. Da bi sud doneo odluku o stavljanju lica pod starateljstvo ili doneo odluku o zadržavanju određene osobe u psihijatrijskoj ili drugoj srodnoj bolnici kao i da bi doneo odluku o produžetku roditeljskog prava, mora pribaviti stručno mišljenje određenog lica kome je to uska profesija. To su najčešće psiholozi ili lekari – psihijatri koji treba da daju mišljenje o opravdanosti donetih mera. Svako ovo stručno mišljenje, naravno, spada u kategoriju stručnih mišljenja o znanjima kojima sud ne raspolaže. Kao i u prethodnom slučaju, mogu se izjednačiti sa veštacima u pogledu obavljenog posla. Ipak, ova lica kao i u prethodnom slučaju nemaju procesni položaj veštaka jer se na njihovo mišljenje ne daje kontraargumentacija u kontradiktornom postupku, već oni samo donose odluku za potrebe suda. Njihovo mišljenje mora biti valjano, profesionalno ispravno, obrazloženo i mora sadržati sve elemente kao i veštačenje u parničnom ili drugom postupku.

U izvršnom postupku sud može pribaviti stručno mišljenje od strane organa starateljstva – centra za socijalni rad, na okolnost kako će pristupiti i kada će pristupiti postupku oduzimanja deteta. Znamo da raniji Zakon o izvršnom postupku nije pravio razliku između oduzimanja deteta i predaje deteta. Objektivne okolnosti dovele su do kvalitativnog pomaka, te je ZIP napravio razliku između toga da li se dete predaje u postupku, na primer, nakon razvoda braka roditelju koji je određen da bude zakonski zastupnik i da vodi računa o brizi, čuvanju i vaspitanju deteta u odnosu na situaciju kada su ugrožena psihofizička svojstva deteta. U ovim drugim okolnostima sud ne može čekati sprovođenje procedure predaje deteta i koristiti se pravnim mehanizmima predaje deteta (novčano kažnjavanje), već mora pristupiti fizičkom oduzimanju deteta. U ovoj fazi postupka zakon je predvideo obavezno učešće sudije kao i obavezno učešće organa starateljstva. Ove zaštitne mere koje je zakon

predvideo idu u prilog težini obavljene radnje kao i specifičnim okolnostima koje se moraju imati u vidu prilikom oduzimanja deteta.

Na osnovu svega iznetog možemo reći da je postupak davanja stručnog mišljenja od izuzetnog značaja za sud jer se na bazi toga može doneti određena odluka. Tako na primer, da li će određena stvar biti stavljena u promet ili ne, zavisi od stručnog mišljenja lica koje o tome poseduje specifična znanja. Stručnjak za oružje daće izvršnom sudu mišljenje o tome da li je neko oružje u prometu ili ne. Ukoliko se radi o stvarima koje su van prometa, one ne mogu biti u javnoj prodaji već se moraju dati Ministarstvu unutrašnjih poslova ili Vojsci Srbije. Ukoliko je stvar u prometu, ona se može prodati na javnoj dražbi ili u specijalizovaj ustanovi i na taj način ostvariti određeni prihod.

Na bazi ovih nekoliko iznetih primera želeli smo da podvučemo izuzetan značaj davanja stručnih mišljenja u različitim vrstama postupka ali i da napravimo distinkciju između davanja stručnog mišljenja kao faze u prikupljanju dokaza ili pomoći suda za donošenje odluke ili rukovođenje postupkom u odnosu na veštačenje koje se primenjuje u kontradiktornom postupku.

1. 3. Procena

U izvršnom postupku posebna izvršna radanja jeste procena određene pokretne stvari. Ovu izvršnu radnju po pravilu sprovodi sudski izvršitelj. Kada govorimo o popisu i proceni, postoji obaveza sudskog izvršitelja, da izabere najprikladnije predmete na kojima će izvršiti popis. Ova zakonska obaveza podrazumeva da sudski izvršitelj koji vrši popis i po pravilu procenu, mora voditi računa o tome koje stvari ne mogu biti predmet izvršenja. Tu je zakon stavio određene zabrane u pogledu ličnih stvari, stvari iz domaćinstva i nekih stvari sa posebnim vrednostima za izvršnog dužnika ili njegovu porodicu (medalje, odličja, venčani prsten i sl.).

Kada sudski izvršitelji vrše ovaj posao, uglavnom se opredeljuju za uobičajene vredne predmete pokućstva, kao što su televizori, muzički uređaji, tehnička roba koja je relativno lako prepoznatljiva ili se relativno lako može proceniti.

Problem nastaje kada je potraživanje veće vrednosti ili kada se popis i procena moraju vršiti na određenim specifičnim stvarima.

Takođe, teškoća nastaje kada se ove radnje vrše kod preduzetnika jer se obično vrši procena mašina, određenih artikala gotove robe, sirovina ili polufabrikata. U ovakvim slučajevima sudski izvršitelj sigurno da nije osposobljen niti obučen za određivanje vrednosti pojedinih predmeta ili pojedinih stvari. Tada sud mora angažovati profesionalnog procenitelja koji će obaviti određene radnje u smislu izračunavanja vrednosti određenih stvari ili iskazivanja tih vrednosti u nekim prikladnim parametrima. Ove radnje procenitelja su različite od veštačenja i davanja stručnog mišljenja utoliko što se procesni položaj veštaka odnosi na utvrđivanje određenih činjenica dok je davalac stručnog mišljenja lice koje pomaže sudu u sprovođenju određenih radnji. Ukoliko napravimo distinkciju između ovih pojmova, označićemo procenitelja kao stručno, profesionalno osposobljeno lice, koje za određenu vrstu predmeta ima posebna znanja i poseduje određene veštine. Na primer kustosi muzeja ili profesionalni galeristi mogu utvrditi vrednost pojedine slike kako bi se ona iskazala na tržištu u slučaju neophodnosti javne prodaje. Osoba koja se bavi prodajom antikviteta može izvršiti procenu određene stvari i iskazati njenu tržišnu vrednost. Isto važi za stručnjake za numizmatiku, filateliju, arheologiju i slično.

Jedan broj evropskih zemalja problem je rešio uvođenjem profesionalnih službi izvršitelja (lica obavljaju sudsko izvršenje kao privatnu profesiju). Oni po pravilu rade pod kontrolom suda, ređe samostalno. Oni u sebi objedinjuju kompetentna saznanja iz oblasti načina sprovođenja odluka suda, ali poseduju i stručnjake, ili ih angažuju, za vršenje specifičnih procena.

Potreba za procenom vrednosti određenih stvari često će se javiti i u postupku stečaja, te sve napred navedeno važi i za procenitelja i u ovom postupku.

Kao što smo već napomenuli u ovom radu, poseban značaj procene i procenitelja jeste u ostavinskom postupku, u fazi kada treba popisati i proceniti imovinu ostavioca, kako u fazi raspravljanja o samoj zaostavštini ne bi došlo do problema šta predstavlja imovinu pokojnog, jer se može dogoditi da ukoliko nije blagovremeno obavljen popis i procena, sud neće moći, kada su u pitanju pokretne stvari koje se ne registruju, utvrditi šta predstavlja celokupnu zaostavštinu.

Značaj procene ne može se zanemariti ni u vanparničnom postupku deobe pokretnih stvari između bivših bračnih drugova ili

naslednika, kada procenitelj ima ulogu da odredi vrednost pojedinih stvari.

U svakom slučaju, u daljoj doradi zakonskih propisa iz oblasti procesnog prava (naročito u Zakonu o izvršnom postupku) treba pokušati iskazati poseban položaj sudskih procenitelja u slučajevima kada se radi o stvarima veće vrednosti ili stvarima koje poseduju određene specifičnosti. Na taj način će se izbeći brojni prigovori stranaka koji su se uglavnom odnosili na to da sudski izvršitelj ili lica koja su po nalogu stečajnog upravnika vršila procenu stvari nisu dovoljno kompetentni, da nije valjano procenjena određena stvar, da je došlo do zamene originalne umetničke slike sa nekom kopijom ili da je podmetnut neki drugi predmet, a ne onaj predmet koji je zapravo trebalo da bude predmet procene. Osoba koja se stručno, profesionalno, kompetentno bavi procenom, moći će da utvrdi da li je došlo do zamene umetničke slike sa reprodukcijom ili da li je pojedini komad nakita originalan ili je bižuterija. Angažovanje ovako osposobljenih profesionalaca svakako da može usporiti i poskupeti postupak, te se njihovom angažovanju ne mora i ne treba pristupati često u svakodnevnim stvarima. Ipak, kada postoji bojazan od mogućih zloupotreba, bolje je malo uvećati troškove ili usporiti postupak, ali izbeći prigovore i nezadovoljstvo stranaka.

2. Veštačenje u užem smislu reči

U našem radu, veštačenje se tretira kao veštačenje "u užem smislu reči". Opšti pojam veštačenja svakako nas asocira na određeno stručno mišljenje kojim sud ne raspolaže. Ovu formulaciju naravno treba shvatiti u kontekstu drugih propisa o dokazima i dokaznoj snazi. Sudija koji vodi određeni postupak može da bude vozač i da o svojoj vožnji ima veoma visoko mišljenje, te ne možemo reći da on ne raspolaže znanjima iz oblasti vožnje. Ipak, ukoliko odluka suda zavisi od toga da li je neko lice u toku vožnje preduzelo sve potrebne radnje da do određene saobraćajne nesreće ne dođe, nećemo se moći osloniti na mišljenje sudije, već ćemo morati da odredimo dokaz veštačenjem od strane veštaka saobraćajne struke. Takođe, sudija može biti odličan poznavalac slikarstva, filatelije, numizmatike ili drugih oblasti umetnosti, ali ćemo morati ipak da

odredimo dokaz veštačenjem na okolnost da li je određeni predmet originalni ili je falsifikat.

Ipak, čini se da se u postupku određivanja veštačenja ponekad preterivalo. Tako su na primer sudovi određivali veštačenje na okolnost banalnih radnji računanja kao što su izračunavanje troškova kod izdržavanja deteta, a na bazi dostavljenih podataka od strane nadležnih organa (statistički izveštaji) ili jednostavnih računskih operacija u određenim računskim sporovima.

Zakon o parničnom postupku je predvideo odredbama čl. 249. do 262. proceduru veštačenja. U ovom poglavlju naznačene su odredbe koje govore kako o veštačenju kao dokaznom sredstvu, tako i o položaju veštaka.⁵⁾ Čini se da je ovo takođe neprimereno, ali opravdano činjenicom da poseban zakon o veštačenjima i položaju veštaka ne postoji. Zakon je predvideo mogućnost da veštačenje obavi jedan ili više veštaka. Zakon je razradio mogućnost stavljanja primedbi na nalaz veštaka, usaglašavanja mišljenja veštaka kao i druge procesne okolnosti koje mogu nastati u ovakvim situacijama.

Na predlog stranaka, kada proceni da je to neophodno, sud može odrediti izvođenje dokaza veštačenjem. U slučaju da neka od strana predloži izvođenje dokaza veštačenjem, onda mora obrazložiti potrebu da se ovakav dokaz izvede. Obrazloženje mora biti dato sa svim argumentima kao i da se daju razlozi za određivanje izvođenja ovog dokaza. Stranka mora da navede i vrstu veštačenja, odnosno da navede predmet i obim veštačenja.

Kada sud utvrdi da je to neophodno, doneće procesno rešenje o određivanju veštačenja. Procesno rešenje kojim se određuje veštačenje, mora da sadrži sve potrebne elemente koji su predviđeni u zakonu. To su uvodni deo koji se sačinjava u pismenom otpravku na uobičajeni način sa potrebnim elementima, naziv suda, ime sudije, vrsta spora, parnične stranke te vreme donošenja rešenja. Ono što je svakako od izuzetnog značaja je da sud mora naznačiti tačno predmet i obim veštačenja, ko se imenuje za veštaka, a posebno je značajno da se da tačan zadatak veštaku .

Analizom sudske prakse utvrdili smo da u određenim slučajevima sudija samo napiše da se npr. određuje izvođenje dokaza veštačenjem od strane veštaka finansijske struke na sporne oko-

5) O procesnom položaju veštaka, vidi V. Rakić-Vodinelic, Sudsko organizaciono pravo, Beograd, 1998. g.

lnosti. Ovakav nalog suda je sasvim sigurno neprimeren jer se ne može ostaviti veštaku na slobodnu volju da odredi koje su to sporne okolnosti već je obaveza suda da precizno da zadatak veštaku koje su to sporne okolnosti i šta treba da obavi u nalazu.

Takođe, dešavaju se i situacije u kojima sudija samo na zapisniku donese odluku o određivanju veštaka (bez određivanja predmeta i obima veštačenja), a potom da veštaku predmet "iz ruke u ruku". Takođe, kao negativna strana veštačenja koju smo utvrdili je i činjenica da se brojni veštaci bave pitanjem "zakonitosti ili opravdanosti tužbenog zahteva".

Sasvim je sigurno da će veštak koji treba da izveštači neki finansijski dokument reći da li je taj finansijski dokument ispravno sačinjen i da li je on u skladu sa važećim propisima. Ipak, ne forme radi već zbog suštine njegovog procesnog položaja, veštak ne može reći da li je tužbeni zahtev osnovan. On može da se izjasni da li je taj dokument u skladu sa propisima iz oblasti finansijskog poslovanja ili drugim pozitivnim propisima ali ne može se opredeljavati u pogledu osnovanosti tužbenog zahteva.

Kada se donese rešenje o veštačenju, sud će ovo rešenje dostaviti parničnim strankama ili njihovim punomoćnicima, ukoliko ih imaju. Ukoliko procesno rešenje o određivanju veštačenja nije doneto na samom ročištu, ili uz usaglašeni predlog stranaka, stranke imaju pravo da stavljaju određene primedbe ili sugestije na okolnost određivanja veštačenja, predmet veštačenja kao i na odabir veštaka.

Kada se ove okolnosti iscrpe, sud će uz rešenje o veštačenju pozvati veštaka da preuzme predmet. Zadatak veštaka je da brižljivo prouči predmet, te ukoliko proceni da ne može da obavi ovo veštačenje ili da se ne oseća kompetentnim za to, dužan je da predmet vrati. Veštak ne može uskratiti da obavi nalaz osim u opravdanim razlozima (zauzetost, zdravstveno stanje i sl.).

Veštak može tražiti od suda da bude oslobođen obavljanja veštačenja ukoliko postoje zakonom predviđeni razlozi koji ga čine nepodobnim za obavljanje veštačenja ili koji bi mogli da dovedu do podnošenja zahteva za njegovo izuzeće (srodstvo, bliskost sa parničnim strankama, učestvovanje u donošenju spornog dokumenta i slično).

Kada utvrdi da su ispunjeni uslovi za sprovođenje veštačenja, te proceni da je dobro upoznat sa sadržinom spornog odnosa, veštak

može zakazati veštačenje. Veštačenje se može odvijati u prostorijama koje odredi veštak ili u sedištu partičnih stranaka. Veštačenje se može odvijati i u drugim prostorijama (banka, osiguravajuće društvo i sl.) ukoliko je to neophodno radi obavljanja veštačenja. Medicinska veštačenja se po pravilu obavljaju u medicinskoj ustanovi gde se pacijent nalazi ili gde se lečio.

O određivanju veštačenja veštak će obavestiti pismenim putem partične stranke i njihove punomoćnike ili zastupnike. Oni imaju pravo da prisustvuju veštačenju. Oni mogu davati i određene sugestije ili predloge tokom veštačenja, ali ne mogu ni na koji način uticati ili ometati rad veštaka.

Kada završi veštačenje, veštak je dužan da sačini pismeni nalaz. Pismeni nalaz mora sadržati sledeća naznačenja: naziv veštaka i njegovu kvalifikaciju, broj predmeta veštačenja, naziv suda i sudije koji je doneo procesno rešenje, imena partičnih stranaka, te kratak opis naloga za veštačenje. U samom nalazu veštak mora da naznači gde, kada i uz čije prisustvo je sproveo veštačenje. Veštak mora da navede koja je dokumenta ili dokaze pregledao kao i koje je sve stručne radnje obavio. Opis obavljenog veštačenja može biti potkrepljen i potrebnim dokazima (lebarska dokumentacija, finansijska dokumenta, skice lica mesta, fotografije i sl.).

Na kraju nalaza veštak mora da da određeno mišljenje. To mišljenje mora da bude jasno, koncizno i logično. Veštak mora da odgovori na dati zadatak koji mu je sud odredio. Ukoliko u toku izrade nalaza veštak utvrdi da mu je još neki dokaz ili neka činjenica neophodna, dužan je da o tome obavesti sud koji može preduzeti procesne radnje koje su potrebne. Nalaz koji je urađen u pismenom obliku dostavlja se sudu u odgovarajućem broju primeraka za sud i partične strane. Sud će dostaviti partičnim strankama ili njihovim punomoćnicima nalaz veštaka najmanje osam dana pre zakazanog ročišta .

Stranka koja ima primedbe na nalaz veštaka dužna je da u pismenom obliku dostavi ove primedbe. Stranke, takođe, mogu postavljati pitanja veštaku na ročištu i tražiti dopunska objašnjenja ili iznositi kontra argumente.

Kada je sud zakazao ročište za saslušanje veštaka, omogućiće da se partične stranke izjasne prema tom nalazu tako što ga

mogu podržati, osporavati ili tražiti dopunska objašnjenja. Nakon izvedenog dokaza saslušanja veštaka, sud će utvrditi u zavisnosti od okolnosti događaja i predloga stranaka da li će odrediti novo veštačenje ili će okončati postupak na bazi izvedenog dokaznog sredstva. Ukoliko su primedbe na nalaz veštaka takve prirode da se ne mogu otkloniti ni u usmenom saslušanju, sud će odrediti izvođenje dokaza putem drugog veštaka.

Ukoliko je drugi nalaz veštaka, za koga važe ista pravila izrade bitno drugačiji, sud može pozvati veštake da pokušaju da usaglase svoja mišljenja na sporne okolnosti. Ukoliko oni to ne učine ili to ne mogu učiniti, sud će odlučiti da li će prihvatiti jedan ili drugi nalaz ili će, ukoliko je bitno nesaglasje između navedenih nalaza, odrediti treće veštačenje.

Treće veštačenje koje se u praksi naziva super veštačenje obično se poverava određenim institucijama ili komisiji veštaka. Stručno mišljenje koje se traži od određene institucije ili od komisije u super veštačenju mora biti rezultat objektivnog sagledavanja oba prethodno data nalaza i, uz poštovanje pravila struke, donošenje definitivnog mišljenja. Nakon obavljanja super veštačenja od strane komisije veštaka ili institucije, postupak se privodi kraju u pogledu ovog dokaznog sredstva.

Sud imenuje veštaka po pravilu iz reda stalnih sudskih veštaka. Evidenciju o stalnim sudskim veštacima vodi Ministarstvo nadležno za poslove pravde (Ministarstvo pravde Republike Srbije). Nažalost, spisak se neažurno vodi, te se na njega ne možemo preterano osloniti. Na spisku stalnih sudskih veštaka nalaze se i lica koja se odavno ne bave ovom profesijom, a ima čak i lica koja nisu među živima. Zbog toga se u praksi sudovi opredeljuju za pragmatično rešenje o imenovanju veštaka od opšte poznatih ili priznatih stručnjaka iz različitih oblasti. Veštak mora ispunjavati kriterijume ili uslove kao što su stručnost u određenoj oblasti, poznavanje srpskog jezika ili jezika na kome se obavlja postupak u sudu, kompetentnost u oblasti u kojoj je određen za veštaka. Veštak mora ispunjavati i opšte uslove, kao što su: da je državljanin Republike Srbije, da je poslovno sposoban, da je punoletan i da nije osuđivan za krivična dela koja ga čine nedostojnim za obavljanje poslova veštaka. Nedostojnost za obavljanje ovih poslova je nedovoljno precizno definisana. Svakako da lica koja su u krivičnom postupku osu-

đena za krivično delo falsifikata, zloupotrebe službenog položaja, lažnog predstavljanja, pronevera, prevara, ili drugih dela koji ih čine nedostojnim za obavljanje poslova veštaka ne bi mogla obavljati ove poslove. Takođ, lica koja su sklona određenim porocima ili nedoličnom životu (alkoholizam, narkomanija, skitničenje i slično) ne bi mogli biti u krugu imenovanih veštaka. Takođe, lica koja ne uživaju ugled u sredini u kojoj žive i radr ne bi trebalo da budu postavljena za veštake jer će se njihov nalaz u tom smislu manje vrednovati ili će biti izlagan raznim primedbama.

Da bi veštak bio upisan u spisak stalnih sudskih veštaka, neophodno je da na poziv Ministarstva pravde dostavi potrebnu dokumentaciju. Ona podrazumeva izvod iz matične knjige rođenih, uverenje o državljanstvu, potvrdu da lice nije osuđivano i da se protiv njega ne vodi krivični postupak, dokaz o kvalifikacionoj spremi, dokaz o dodatnim specijalnostima ili poznavanju veština, kratke biografske podatke, a posebno podatke o kretanju u službi. Po potrebi, veštaci koji konkurišu na spisak stalnih sudskih veštaka mogu priložiti i druge sertifikate koje bi ih dovele u povoljniji položaj u pogledu njihove osposobljenosti ili njihovih znanja i veština.

Kada se radi o institucijama, možemo govoriti o specijalizovanim organizacijama za obavljanje poslove veštačenja (Gradski zavod za veštačenje, Zavod za veštačenje Novi Sad i sl.), ili o specijalizovanim institucijama kojima je to po prirodi delatnosti (razni instituti, fakulteti, specijalizovane bolnice, klinički centri i sl.).

Poslovima veštačenja mogu se baviti specijalizovane službe koje obavljaju poslove veštačenja u vidu stalnog zanimanja, ali je njihov procesni položaj ili položaj njihovih veštaka potpuno izjednačen sa svim drugim veštacima. Nešto drugačija situacija je sigurno kada se radi o institucijama koje se ne bave veštačenjem u vidu stalnog zanimanja, već poslove veštačenja obavljaju samo po pozivu suda (fakulteti, instituti ili specijalizovane bolnice).

Zakon ne pravi razliku u pogledu obaveza veštaka kada se radi o obezbeđenju dokaza, davanju stručnog mišljenja, proceni ili veštačenju u užem smislu reči. Sva ova lica imaju pre svega obavezu da svoj posao obavljaju savesno, odgovorno i u skladu sa pravilima svoje struke. Veoma često veštačenje zavisi i od poznavanja određenih veština što je od izuzetnog značaja za pravilno izvođenje

dokaza veštačenjem. Tako, na primer, lica koja se bave određenim zanatima, izradom umetničkih predmeta, izradom oružja ili drugih specifičnih predmeta moraju poznavati osim opštih pravila struke i tehnologiju ili veštinu izrade, primene ili korišćenja. Zbog toga se u praksi veoma često govori o znanju i veštinama koje poseduje lice koje obavlja veštačenje.⁶⁾

Osim ovoga, veštak je dužan da posao koji obavlja uradi u najkraćem mogućem roku, te se načelo efikasnosti postupka i te kako primenjuje i na njega.

Veštak je dužan da ono što je saznao u toku veštačenja, što mu je sud poverio ili što su mu stranke ispričale čuva kao najstrožu poslovnu tajnu. Veštak je obavezan da podatke koje je saznao direktno ili indirektno u postupku veštačenja čuva po opštim pravilima o čuvanju službene ili poslovne tajne i za njega važe pravila o utvrđivanju odgovornosti za iznošenje podataka do kojih je došao u vršenju službene dužnosti. Veštak odgovara po pravilima o odgovornosti za svaki vid namerne ili grube nepažnje, a može odgovarati i za propuste do kojih je došlo u toku izrade njegovog nalaza. Ovo iz razloga jer se na njega moraju primeniti pravila o pooštrenoj profesionalnoj odgovornosti zato što je on lice koje poseduje određena stručna znanja i veštine, a to i jeste razlog zašto je angažovan u sudskom postupku.

Nažalost, u našem pravnom sistemu ne postoje posebne odredbe o profesionalnoj odgovornosti niti odredbe o odgovornosti za obavljanje profesije. Tako, na primer, advokati, agencije za promet nekretninama, agencije za promet vozilima, sudski tumači pa ni veštaci nemaju obavezu registrovanja svoje delatnosti u posebnim osiguravajućim kućama ili zaključivanja ugovora o osiguranju. Veštaci nemaju obavezu čak ni da prilikom imenovanja polože neku vrstu depozita koja bi služila za naknadu štete usled slučajne ili

⁶⁾ Nav. delo: "Veštaci su lica koja na osnovu svog stručnog znanja ispituju stanovite činjenice označene od suda te o njima podnose sudu svoje stručno mišljenje. Po tome što veštaci promatraju i ispituju procesno relevantne činjenice po nalogu suda oni se razlikuju od svedoka stručnjaka koji su sami spontano ili slučajno posmatrali stanovite prošle događaje zašto je bilo potrebno naročito stručna sprema. Pošto se za veštaka traži naročito stručna sprema dužnost veštačenja ne može biti tako opšte kao dužnost biti svedokom. Zato se za veštaka može primiti samo onaj ko je stalno pod sudskim veštakom ili ko javno vrši kao svoje zvanje ....."

namerne greške. U zapadnoevropskim zemljama, opšte je pravilo da javni beležnici – notari, advokati, veštaci ili druga lica koja se bave određenim stručnim poslovima za potrebe građana moraju biti osigurani od profesionalnog rizika ili moraju polagati depozit dok obavljaju ovu delatnost. Identična situacija je sa lekarima u privatnoj praksi ili drugim srodnim zanimanjima.

Naravno, veštaci mogu odgovarati i po opštim pravilima krivičnog postupka u slučaju da se utvrdi da su učinili neko od krivičnih dela koje bi moglo biti povezano sa obavljanjem njihove delatnosti kao što je primanje mita, falsifikat, zloupotreba ili slično.

Zakon je predvideo i određena prava za veštake. I ako se to decidirano ne naglašava, veštak ima određenu dozu "malog imuniteta". Veštak ne može biti odgovoran za dato mišljenje osim u napred navedenim slučajevima. Čak i ukoliko se njegov nalaz pobije od strane drugog veštaka ili komisije veštaka u superveštačenju, veštak ne može biti odgovoran ukoliko se ne utvrdi je do datog nalaza došlo namerno ili iz krajnje nepažnje. Samo u ovim slučajevima on neće biti zaštićen imunitetom koji ga štiti u pogledu iznetog mišljenja.

Veštak ima prava da dobije nagradu za svoj rad i naknadu troškova. Naknadu troškova sud će priznati veštaku na bazi stvarnih materijalnih troškova koje je imao. To su troškovi prevoza, kucanja pismenog nalaza i mišljenja, fotokopiranja, smeštaja (ukoliko je veštačenje obavljeno van sedišta suda) ili drugi stvarni materijalni troškovi koji su bili neophodni za obavljanje veštačenja.

Ove troškove veštak pravda priznanicama, računima ili na drugi uobičajeni način.

Osim naknade troškova, veštak ima pravo i na nagradu za svoj rad. Ovu nagradu određuje sud na bazi obima i složenosti veštačenja, vrednosti obavljenog veštačenja, utroška vremena i naravno stepena stručnosti koji je neophodan za obavljanje veštačenja.

Pre nego što odredi veštačenje sud će naložiti strankama da predujme troškove veštačenja i to onoj stranci koja je predložila veštačenje. Ukoliko predujmljeni troškovi nisu dovoljni, sud će tražiti dodatne troškove, no ukoliko su oni veći sud će, naravno, razliku vratiti stranci koja je uplatila za veštačenje.

Vrste veštačenja⁷⁾

Sve do sada rečeno po pravilu se odnosilo na Zakon o parničnom postupku s obzirom da je tema ovoga rada dominantno opredeljena veštačenjem u parničnom postupku.⁸⁾ Ipak, radi komparacije navešćemo i osnovne odredbe drugih zakona koji se bave veštačenjem. Tako, na primer, Zakonik o krivičnom postupku Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", broj 72/09) odredbom člana 113. predviđa da se veštačenje određuje kada za utvrđivanje ili ocenu neke važne činjenice treba pribaviti nalaz i mišljenje od lica koja raspolaže potrebnim stručnim znanjima. Zakonik o krivičnom postupku predvideo je i odredbama posebno pitanje određivanja veštaka, dužnost veštaka, izuzeće veštaka, te detaljno obrazložio postupak veštačenja. Zakonik je posebno odredio pitanje pregleda predmeta veštačenja, te predvideo da veštak pregleda predmete veštačenja u prisustvu organa koji vodi postupak i zapisničara, osim ako su za veštačenje potrebna dugotrajna ispitivanja ili ako se ispitivanja obavlja u ustanovama. Zbog prirode vrste veštačenja, Zakonik o krivičnom postupku je posebno regulisao pitanje obdukcije, obdukcije začetka, veštačenje telesnih povreda, veštačenje duševnog zdravlja, telesni pregled osumnjičenog ili okrivljenog, veštačenje poslovnih knjiga, te druge potrebne radnje.

Republički zakon o prekršajima predviđa da će se kada je za utvrđivanje ili ocenu neophodnih činjenica potrebno stručno znanje kojim ne raspolaže sudija koji vodi prekršajni postupak odrediti veštačenje. Veštačenje se može poveriti odgovarajućoj stručnoj ustanovi, državnom organu ili stručnjaku prvenstveno sa liste stalnih sudskih veštaka. Veštačenje se određuje pismenom naredbom.

Po prirodi već rečenog, posebne odredbe o davanju stručnog mišljenja i veštačenjima ima Zakon o vanparničnom postupku. Ovo je razumljivo jer u velikom broju predmeta koji su u vanparničnoj materiji, mišljenje suda isključivo zavisi od mišljenja veštaka. To

7) O problemima veštaka, vidi: Zbornik radova "Problemi veštačenja u krivičnoparničnom i vanparničnom postupku, Glosarijum, Beograd, 2002. g. autori. V. Petrović, M. Trgovčević-Prokić, N. Šarkić, D. Obradović, M. Vujanić, Ž. Aleksić, B. Dunjić, J. Marić, M. Simović.

8) Vidi detaljnije: Zakon o parničnom postupku sa komentarom i sudskom praksom. T. Ralčić, Vitoje Tanasković, Beograd, 1971. str. 479-483.

su već navedeni sporovi iz porodičnih odnosa (dozvola za zaključivanje braka, produžetak roditeljskog prava, određivanje starateljstva, lišavanje lica delimično ili potpuno poslovne sposobnosti i sl. U vanparničnom postupku rešavaju se i drugi predmeti kao što su podela zajedničke stvari, uređivanje načina korišćenja, uređivanje međa, eksproprijacija i slično. U svim ovim postupcima neophodno je pribavljanje stručnog mišljenja lica koja mogu da, radeći ove poslove, daju sudu neophodne podatke ili mišljenje.

Takođe se i u izvršnom postupku primenjuje kako veštačenje, tako i pribavljanje stručnog mišljenja.⁹⁾ O pribavljanju stručnog mišljenja govorili smo u oblasti izvršavanja odluka o oduzimanju ili poveravanju deteta. Mnogo češće, sud će pribavljati stručno mišljenje u pogledu procene određenih popisanih stvari, kao i prilikom određivanja vrednosti za prodaju nekretnina. Sud mora pribaviti stručno mišljenje na okolnost vrednosti neke nekretnine, stambenog ili poslovnog objekta koji se prodaje. U poslednje vreme su aktuelne i odredbe o prodaji akcija i udela, pa se tako na akcijama može sprovoditi izvršenje na bazi berzanskih pravila; a kada je u pitanju udeo, veštačenje je neophodno ukoliko se ne prihvati vrednost navedena u registru.

Moguće je veštačenje i u arbitražnom postupku. Tako je član 45. Zakona o arbitražama predvideo da, ako se stranke nisu drugačije sporazumele, arbitražni sud može da imenuje jednog ili više veštaka radi davanja nalaza i mišljenja o pitanjima koja odredi arbitražni sud, naloži strankama da veštaku pruže sve potrebne informacije, da mu predaju sve potrebne isprave, kao i da mu omogućе pristup ispravama, robu i drugim stvarima.

I Zakon o opštem upravnom postupku poznaje pribavljanje stručnog mišljenja. Isto će koristiti u slučaju kada treba da se izvrši popis ili procena imovine, da se utvrdi ispunjenost određenih uslova za izgradnju objekta, da se utvrdi odstupanje od urbanističkih planova ili druge tehničke dokumentacije.

Na osnovu svega iznetog možemo zaključiti da je ponekad neophodno pribavljanje stručnih mišljenja u gotovo svim postupcima. Ovo je sasvim razumljivo ako imamo u vidu činjenicu da postupci pred sudovima i drugim državnim organima imperativno treba da budu zakoniti. Oni ne mogu biti po svojoj prirodi zakoniti

9) O veštačenju u izvršnom postupku detaljnije N. Šarkić, M. Nikolić, Komentar Zakona o izvršnom postupku, Beograd, 2009. g.

ukoliko se valjano ne utvrdi činjenično stanje, a na bazi valjano utvrđenog činjeničnog stanja ne primeni i odgovarajući materijalni propis. Često sudije, a i državni činovnici ne raspolažu kvalitetnim znanjima koja su neophodna za donošenje određenih odluka. Uvođenje savremenih tehnologija, informacionih sistema, elektronskih uređaja, elektronskog poslovanja i slično, dovelo je do komplikovanja svih odnosa u društvu i svakako potrebe da se profesionalnost i stručna znanja podignu na najviši mogući nivo. Zbog toga je neophodna stalna pomoć stručnih lica da bi državni organi mogli da svoj posao obavljaju u skladu sa zakonom i valjano.

Zaključak

Sud će izvesti dokaz veštačenjem kada je radi utvrđivanja ili razjašnjenja neke činjenice potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže.

Stranka koja predlaže veštačenje dužna je da u predlogu naznači predmet i obim veštačenja i predloži lice za veštaka sa liste stalnih sudskih veštaka.

Veštačenje vrši po pravilu jedan veštak, ali sud može odrediti dva ili više veštaka kod složenijih veštačenja. Veštačenja se mogu poveriti i stručnoj ustanovi, a ako postoje posebne ustanove za određene vrste veštačenja, takva veštačenja, a naročito složenija, poveriće se prvenstveno tim ustanovama.